

Jakinen lezioa

Lorea Agirre
Talde berriaren izenean

Etortzeko nork egin digun leku jabetuta, noren ondora gatozen ohartuta, ondare oparo hori esku artean ikusita, ez da harritzekoa euskal kulturgintzaren eta herrigintzaren bihotzaren txoko batean sartzen sentitzea. Gatozen talde horretara sartzea ohorea da, esan beharrik ez dago. Baina tokatzen da esatea. Jakinlari berriok antropologia, artea, filosofia, kazetaritza, liburugintza, sorkuntza eta soziologiaren eremutik gatoz, alegia, euskal kulturgintza eta herrigintzatik. Liburu tartetatik adina ekintzatik. Taldean gatoz, eta taldera gatoz.

Orain ia hirurogei urte Jakin argira ekarri zutenek eta azken lau hamarkadetan gidatu dutenek, bide luzea egiteaz gainera, proiektua sortu, hazi eta sendotzeaz gainera, Jakin ezinbesteko erreferentzia bilakatu dute euskal kulturaren baitan. Joseba Intxausti, Joxe Azurmendi, Paulo Agirrebaltzategi eta Joan Mari Torrealdei jakinlari historikoek militantzia lan profesional eskerga egin dute euskal kultura dagoen lekura iristeko. Eta hori ezagutzea beharrezko da. Bistan da, ez dute bide errazena aukeratu, ez dute nahi izan nonbait, jakitun seguruenik, sarritan, bide zailena dela merezi duena. Ederrena.

Jakinek herrigintzak egin duen bide bera egin du, eta aldi berean herrigintza bera egin du. Biek elikatu dute elkar. Jakinen 246 aldizkariak zenbakiz zenbaki zopizartu, eta euskal herrigintzaren historia entziklopediko bat agertzen zaizu begien aurrera.

Jakinen orrialdeetan inprimatu dira azken 60 urteotan euskal kulturaren sortu eta bilakatu diren auzi eta eztabaida nagusiak: hizkuntzaren batasunaren beharra, kultur sorkuntza eta transmisioaren kezka, euskal hezkuntza eta curriculumaren urgentzia, abertzaletasunaren eta ezkerren arteko auzia, euskalduntasunaren definizio berria, nazio arazoaren korapiloa hemen eta munduan, ekonomia ereduaren talka, garapen paradigma berriak. Eta gehiago. Eta hori dena mundu mailako eztabaida eta ekarpen ideologikoen argitan kokatuta. Eraiki nahi dugun gu hori elikatzea izan du xede Jakinek, baina ez autarkiatik, pentsamendu kritiko baina ireki eta eraikitzaile batetik baizik.

Ohorea, bai. Baina ardura ere bai. Ardura, Jakinek iritsi duen mailari eustekoa. Baina baita Jakin urrats bat aurrerago eramatekoa ere. Hori da gure asmoa. Jaso dugun baino aitzinago kokatzea. Eta sendotzea, berri-tzea eta berrasmatzea. Hedatzea eta belaunaldi berriei ateak zabaltzea, bidea egiten eta uzta ematen jarrai dezan. Eta erronka bat ere bada, ze pentsamendua eraikitzea inoiz baino beharrezkoagoa den garaiotan, behar-bada, inoiz baino zailago delako pentsamendu aldizkari bat irakurlearen begietaraino iritsaraztea.

Bost mugarri bidean

Jakin helburu garbi batekin jaio zen: «gure euskera kultur-yoera ta kultur-ats guzi-guzietan» murgiltzea, eta «euskera egungo arazoetara egokitu eta edotariko gaia ta arazo euskeraz» aztertzea. Sortzaileek, 1956an, Arantzazun, intuizio oso argia izan zuten.

1968an birsortu zen Jakin, Joan Mari Torrealdaik zuzendaritza hartu zuenean. Orduko zenbakiaren edito-rialean euskararen eta kulturaren arteko lotura indartu beharra azpimarratu zen: «Ta zerbait ba dakigunez ez Unamuno'k ta ez bestek, ez dutela arrazoirik frogatu nahi dugu, konbentziturik baigaude euskera ta kultura

ez dirala etsai». Gaurko begietara harrigarri gertatzen da hori idaztea, baina esan beharra zegoen, nonbait. Ez da txarra nondik gatozen ezagutzea.

Hutsuneak ere argi identifikatzen zituen orduko editorialak:

Batasuna dugula jomuga: egin gabe dago. Idazkera batu bat behar dugula: egiteko dago. Gaurko munduari egokituriko hiztegi batzuk zaizkigula beharrezko idazleori: egiteko daude. Euskera arloan, pentsa diteke, 'beharrezko' ta 'egiteko' gauza bat dala, ez bi.

Editorial berean, euskara eta kultura ezkontzetik Jakin semea jaio zela idatzi zuten. Orain, alabak ere badirela idatzi beharko dugu.

1977an, hamaika urteko zentsuraren isilaldi behartuaren ondotik, goitik behera berrituta kaleratu zen Jakin, eta euskal kultura modernoa eta kaletarra aldarrikatu zuen.

Kultur aldizkaria da Jakin. Kulturaz, herri baten biziera, lana, sentiera, pentsaera, jakitatea, jokaera, sentikortasuna ulertzen dugu. Kultur-, pentsamendu- eta saio-aldizkari kritikoa izanen da Jakin. [...] Euskal Herrian errotzen da Jakin, eta Euskal Herrirako. 1960az geroztik herri honek sortu eta bereganatu duen dinamika berriaren joerak eta ikuspegiak bezala ekarriak, haintzat eta ontzat emanik abiatzen gara. [...] Euskal kultura, lehenbaitlehen kultura modernu bilaka dadin, eta kultura unibertsalak euskal kulturaren berezitasuna onar dezan.

Kulturaren oinarriak jarrita, transmisioaren gaiarekin egin zuen topo Jakinek 25 urte bete zituenean, eta 1981eko editorialean «belaunaldien arteko eten eta gatazka dakartzan elkar ez ezagutze hori gainditu beharra» nabarmendu zuen, eta horretarako «irekitasuna» eta «antidogmatismoa» aldarrikatu.

50 urte bete zituen Jakinek 2006an. Bazen zerbait, gizartea bost hamarkadetan zenbateraino aldatu zen kontuan izanda.

Bide luzea 1956tik 2006ra doan bidea! Mundu oso bat ikusi du aldatzen: ciclostila eta interneta, Francoren autarkia eta amerikarren globalizazioa, zentsura eta informazio gehiegizkoaren desinformazioa, maisu pentsalarien garaia eta adituena garaia, euskararen debekua eta desideologiaren basamortua.

Bost editorial horien idazkera eta ortografia diferentek azaleko aldaketak baino zerbait gehiago adierazten dute: h-aren agerpenaren azpian, euskal kulturgingutzak egindako bide oparoa bistaraten da. Herrigintza bizi baten berri ematen du, bere indargune, lorpen eta ahulguneekin.

Bost editorial horietatik bost baieztapen nabarmendu daitezke, orain eta hemen jakinlari berriok sinatzeko modukoak: zernahi euskaraz ematea; euskarak kultura behar duela aurrera egingo badu; kultura horrek moderno, antidogmatiko eta irekia behar duela izan behar dela berriei transmitituko bazaie; unibertsal izateko modu bakarra partikular izatea dela; eta, partikular izateko nork bere pentsamendu propioa garatu behar duela eta mundua nork bere esperientziatik aztertzeo obligazioa duela.

Horra mugariak. Horra Jakinen ondarea. Horra Jakinen lezioa. Bistan da Jakinen 'misioa' ez dela bukatu, euskal kultur eta herrigintzarena amaitu ez den bezala. Pentsamendu propioa garatzen jarraitzea funtsezkoa da, bai, geure begirada geure buruari eta munduari eskaintzeko. Eta horretan bide luzea dago oraindik egiteko. Jakinen galtzak bete lan dugu, jakitun gara.

Gugintza, herrigintza

Dugu diogu, jakinda Jakin taldea dela. Horrela izan dela hasiera-hasieratik. Eta, areago, Jakin komunitatea dela, komunitate bati zor zaiola. Herrigintza dela. Jakin gu bat dela. Izan nahi duen gu bat: gugintza bat, esa-

tea aizu bada. Euskal Herriari etorkizun bat opa diogunok osatzen dugu Jakin. Horrela esan genezake, edota, bestela ere bai: gure ingurukoei eta ondorengoei herri sustraitu eta ireki bat eskaini nahi diogunak gara Jakin. Gainontzeko herrietako jendeek bezala. Horretan ere ez gara diferente.

Garai berrietara beti jakin izan du egokitzen Jakinek, eta garai berriak ekartzen ere bidelagun izan dute euskal kulturako gainontzeko eragileek Jakin. Eta orain ere asmatuko du. Oraingo garaioak inoiz baino aldakorrago direla dirudite, baina sakoneko arazoak betiko berberak ez ote diren: galderak aldatu dira erantzun berrien bila gabiltzalako, baina arazoak bertsuak dira.

Garai berriak. Gurean ere bai. Pentsamendu kritiko eta eraikitzailean sakontzeko garaia dela sinetsita gaude. Zer eta nola egin hausnartzeko unea dela, herrigintzaren bidean urratsak zehaztu eta ematekoa, nazio kultural etendua, hizkuntza gutxitua, geografia zatikatua eta administrazio politiko irendua osatuz eta sendatuz joateko. Euskalgintzak, kulturgintzak eta herrigintzak azken hamarkadetan indarra eta jakinduria metatu du. Orain geurez jokatzera tokatzen zaigu, geure bizi-nahiarri lur bat emango badiogu. Leku egin eta erronka bota digute, eta guk onartu. Guri ere, bistan da, bide zailena begitantzen zaigu beharrezkoena. Eta ederrena. 🌊